

Co potřebuje dítě umět před nástupem do školy a jak se připravit na zápisy?

Učitelka ZŠ Hostivař Dita Macháčková

Rozhovor s učitelkou ZŠ Hostivař Mgr. Ditou Macháčkovou

První rozhovor s paní učitelkou Macháčkovou najdete na webu iniciativy Děkujeme učitelům – dekujemeucitelum.cz. V něm nám představila svůj pohled na vzdělávání na prvním stupni základní školy a popsala to, co je podle ní opravdu důležité, aby se děti naučily. V tomto rozhovoru se dozvíte, co potřebuje dítě umět před nástupem do školy a jak se připravit na zápisy.

Jste zkušená elementaristka, jak se dříve říkalo učitelům specializovaným na první ročníky školy, na začátek školní docházky. Mezi rodiči předškoláků jsou teď velkým tématem blíží se zápisy. Co je podle vás pro prvňáčka a pro jeho rodiče před zápisem důležité vědět, na co se připravit?

Já docela ráda cituji pana docenta Tučka, který mě učil pedagogiku na fakultě: „Vždycky jsem rodičům říkal: pozdravit a poděkovat, utřít si nos, utřít si zadeček a zavázat tkaničky.“ Tohle je základní. Nic jiného! Všechno ostatní je naučí škola. Samozřejmě v rámci předškolní přípravy děti dělají uvolňovací cviky, učí se, jak držet správně tužku, učí se barvy, učí se třeba sem tam i nějaké písmeno. Praktické je umět se velkými tiskacími písmeny podepsat, protože budou podepisovat výkresy, obrázky, pracovní

listy nebo si už podepíší i nějaké své sešity. Ale vlastně fakt nic jiného není potřeba! Všechno ostatní je naučí škola.

Někteří rodiče mají zkušenosti od lékaře a z jiných situací, že je jejich dítě nesmělé a někdy tzv. „zamrzne“ – přestává spolupracovat a neprojeví to, co v něm je. Co s takovým dítětem u zápisu? Mají se rodiče takových dětí zápisu bát?

Ne, určitě ne. Důležité je, aby skutečně rodič přivedl své děťátko do školy. Teď je tendence internetových zápisů a říká se, že když dítě věkem patří do školy, tak ho škola musí vzít. Do toho ještě inkluze, takže vlastně ať je dítě jaké je, prostě do té školy půjde. Můj názor je, že by si ale dítě mělo zápis zažít. Zápis, kdy opravdu jde do velké školy a ví, že o něco jde a že tam bude paní učitelka, která si s ním bude povídat.

Jak ve vaší škole probíhá zápis?

Na školách probíhají zápisy různě, ale u nás je to tak, že přijde rodič s dítětem, paní učitelka si vezme rodiče a vyřizuje s ním všechny ty papíry, dokumenty a ptá se na nějaké věci do budoucna. Další učitel si vezme dítě a 20 minut s ním komunikuje. A ono máte v podstatě

jedno, na co se ho ptáte, ale jde o to, aby s vámi fungovalo. A my jako učitelé poznáme, i z těch 20 minut, jestli je dítě zralé pro školu nebo není (samozřejmě ne stoprocentně), protože to dítě sedí, poslouchá, odpovídá, i když tam může hrát roli to, že na ně něco leze, je nemocné, je tam stres ze zápisu. Ale i když sem tam udělá nějakou chybu nebo se zarazí nebo se přepne, poznáme, že s dospělým funguje – s učitelem, s tou novou a cizí autoritou. Takže pokud zápis jakž takž proběhne, je jistá šance, že v září dítě bude schopné přijít do školy, sednout si do lavice a začít dělat to, co chce učitel. A čas hraje pro děti, je tady ještě pár měsíců.

Kdy je podle vás dobré, aby rodiče zvažili odklad školní docházky?

Bohužel, dost rodičů to má tak, že za každou cenu dítě chtějí cpát do školy a mají pocit, že mu něco uteče, když tam nenastoupí. Dělají ale hodně špatně. Je to často krok, který už se nedá vzít zpátky. Zažila jsem pár dětí, u kterých rodiče hodně stáli o to, aby šly do první třídy, a to dítě si tento hendikep pak neslo s sebou, protože bylo pořád hravé. Pořád ho všechno rozptylovalo, psaní bylo špatné, čtení bylo horší. Dítě je pak na chvostu třídy a nezažívá úspěch, jaký by třeba zažít mohlo, kdyby se ještě rok nechalo ve školce nebo mělo šanci trošičku se posunout v přípravné třídě. Ale nebavíme se tu jen o inteligenci! To zdaleka ne. Je potřeba právě sociální i psychická zdatnost.

Zdravotní stav dítěte, když je děťátko slaboučké, je často nemocné, tak je to také na zvážení, jestli už nastoupit do první třídy. Nebo pokud bylo nedonošené, tam to také k tomu spěje a jistě mu prospěje ve školce ještě zůstat.

Další věc je sociální zdatnost. Když si dítě ve školce s nikým nehraje, sedí v koutě anebo, nedej bože, do školky vůbec nechodilo, tak by mělo zažít kolektiv a naučit se fungovat s dětmi. Jít si s někým pohrát, říct si o nějakou hračku, poprosit o pastelky, poděkovat, pohrát si v kolektivu, vzít za ruku někoho, kdo není vůbec kamarád. Aby fungovala taková ta kontaktnost mezi dětmi. Takže poslední rok školky je určitě výborný. Také přistěhování z cizího města může být důvodem zůstat ještě rok ve školce.

A v jaké situaci při zápisu doporučujete rodičům odklad vy?

Ve chvíli, kdy při zápisu dítě začne plakat, uteče k rodiči, vůbec nás nevnímá, nedělá absolutně nic z toho, co chceme. V tu chvíli si myslím, že je nasnadě říci „mně se to nezdá“. Chtělo by to buď ještě rok ve školce a dozrát, psychicky nebo sociálně, a inteligenčně také, nebo zvážít přípravnou třídu, což je také velmi dobré. My ji nemáme, ale základní škola Hornoměřolupská bude pro rok 2021/22 opět otevírat přípravnou třídu.

Pro jaké děti je právě přípravná třída?

Pokud už si říkáte, že mu školka asi moc nedá, ale ještě není připravené jít do školy. Pak je přípravná třída výborná volba. Už se trochu učí, už trochu musí posedět v lavici, už je to ve velké škole, ale přesto si ještě může daleko déle hrát. A trochu si tam i vybírají činnosti, ale už je více i té řízené. I v první třídě je ještě dost velká tolerance, že to dítě se nějak „dopeče“. Zvlášť takoví chlapečci narození od jara do léta, ti zpravidla potřebují během první třídy dopéct (já tomu takhle říkám). Prostě s tím počítáte, že jim to déle trvá, ale také chválíte za to, co se povede. Je potřeba s tím pracovat, zvlášť v silnějších kolektivech. Teď jsou silnější ročníky, máme přes 25 dětí v prvních třídách. Mám třeba 28 dětí, a to je tedy hukot v první třídě, když je máte naučit číst, psát a počítat. A také kamarádit se! To opravdu není pro začátečníky. I z tohoto pohledu někdy doporučujeme odklad, protože říkáme, že ty třídy jsou silné a dítěti nic neuteče.

Na zápis se tedy rodiče nemusí bát nějakých konkrétních otázek a konkrétních odpovědí? Jde o to, aby dítě zvládlo situaci, kdy si s někým povídá?

Ano. Spíš připravit dítě na to, že jdeme do velké školy, je to tvůj velký den, ale ničeho se neboj. Když něco zkazíš, nic se neděje! Důležité určitě je, aby dítě z rodiče cítilo, že v něm už vidí toho velkého školáka, že mu drží palce, že mu se vším pomůže a že o nic vlastně nejde.

Určitě při zápisu budou chtít básničku nebo písničku, takové to postaví se a něco říct. Samozřejmě nějaké barvy, tvary, zvířátka. Namalovat obrázek, často děti malují postavu

a my koukáme, jak kreslí. Poznáme, jestli je to pravák nebo levák, jak drží tužku, a když je to hodně špatný úchop, tak se snažíme, aby jim to ti rodiče během těch tří čtyř měsíců pomohli napravit. Kdyby zůstal hodně špatný úchop, tak se to potom může vléct celou školní docházkou. To je něco, na co dbáme. Také posloucháme, jak dítě mluví. Jsou rodiče, kteří v životě neslyšeli slovo logopedie, a pak vám říkají ve třetí třídě: „Oni se mu děti smějí, že neumí R a Ř!“ Ale to je na rodičích. Nicméně je tam trojúhelník mezi dítětem, školou, tedy učitelem, a i rodičem. Učitel u zápisu by měl rodiče upozornit.

A jak se mají rodiče a děti chystat na samotný nástup do školy?

Vždycky rodičům říkám: „Nedovolte, aby vaše dítě někdo strašil školou. Počkej ve škole! Paní učitelka, ta tě srovná a to bude pětka. Jéje!“ Ať děti nikdo nestraší. Jde nám o to, aby děti v září přišly do školy nadšené. Aby se opravdu těšily! A ono to tak zpravidla je. Těší se na aktovku, těší se na penál, mají to v hlavičkách. Dítě zralé pro školu je připravené se do školy i těšit. A bývá to tak. Většinou, z 99 %. A ti, kteří nad něčím váhají – jestli si tu najdu kamarády, jestli mi to půjde – potřebují, aby to rodiče ošetřili, aby své dítě podpořili. Aby cítilo, že škola jim pomůže. Paní učitelky jsou další, kdo dítě přesvědčí, že mu určitě se vším pomohou. Jsou tu určitá pravidla, která si řekneme, nastavíme je, a když budou fungovat, je všechno v pořádku. Budou i odměny. Dítě si jde pro jedničky, co si budeme povídat. Oni si to pořád počítají v žákovských.

Je to hodně o komunikaci a také o tom, aby rodič chtěl. Učitel dítě jistě podpoří. Hlavně na to máme celou první třídu, naučit se všechny potřebné věci. To penzum učiva samozřejmě přibývá, ale já osobně si myslím, že české školství je v tomhle nastavené správně. A když to lidi dělají rádi, dá se vše v pohodě zvládnout. Pak najednou první třída uteče, ani nevíte jak. A říká se, že za první třídu děti udělají takový posun, jaký pak už neudělají za dalších osm let. Najednou vám po Vánocích začnou číst a v létě už si přečtou knížku, leccos si spočítají a po prázdninách se těší do školy, a to potom je to správné.

Co když dítě při nástupu do školy už umí číst nebo počítat?

S tím učitel umí pracovat. V každé třídě máte tak tři děti, které číst umí. Ale není to nic nutného, to chci zdůraznit. Rodiče mají někdy pocit, že musí naučit dítě číst a počítat, že bude mít jinak hendikep, ale nic z toho není třeba. Ony tak do těch pěti umí, protože umí počítat postřehováním nebo si přepočítají puntíky, vidí, že jsou tři. Každé dítě to má jiné, ale to je jedno, s tím se dá pracovat. Pro nás je důležité právě to, aby děti fungovaly jako lidé. Když někde přijdou, aby uměly pozdravit, poprosit o něco, říct si třeba, že potřebují na záchod, aby se nám nepočúraly v první třídě, protože si neumějí říci. A to je úplně jiná zdatnost než to, jestli umějí číst.

Co když mají rodiče obavy, jak jejich dítě bude školu zvládat? Jak vypadá spolupráce s nimi na začátku školní docházky?

Rodič by v nás měl vložit důvěru, že v tu chvíli, kdy něco nebude v pořádku, přijdeme a budeme to s ním řešit. Poradíme, s čím a jak má dítěti pomoci. Takhle to nastavujeme. Mluvím teď o sobě, ale tím, že si s ostatními kolegyněmi při kávě povídáme a probíráme všechno, myslím, že to tak má valná většina z nás. Když přijde prvňáček, to první je, že učíte rodiče, jak dítěti pomoci s tím, co je ve škole čeká, jak vypadá rozvrh, co na kterou hodinu potřebují, jak se připravovat a jak by to vlastně mělo vůbec probíhat. Nastavujeme pravidla, protože kamkoli přijdete, tam se jako první seznamujete s tím, jak to tam funguje. Ve chvíli, kdy už pravidla znáte, jdete tam podruhé, potřetí, tak se člověk rozkouká a už jdete do svého. A tak je to všude, po celý život.

V loňském školním roce zápisy klasickou kontaktní podobou neměly. Konaly se vlastně jen papírově. Máte pocit, že se to nějak zásadně projevilo? A máte ve škole nějaké plány, jak k zápisům přistoupit, pokud bude situace letos podobná?

Loňské zápisy proběhly jen předáním dokumentů po internetu. Nicméně učitelky letošních prvňáčků děti chválí, že jsou šikovné, snaživé a spolupracují. Je sice několik dětí, kterým by prospěl odklad, ale vzhledem k množství dětí byly v září otevřeny čtyři první třídy, a tudíž jsou početně příjemnější. To dává třídním učitelkám více prostoru pro individuální práci. V letošním školním roce se uvidí, jak se situace vyvine. Pokud by se mohly zápisy konat klasicky, těšíme se začátkem dubna. Rodiče budou včas informováni na stránkách školy o konkrétních datech a jejich průběhu. No a pokud to nepůjde, jsme připraveni opět zapisovat budoucí prvňáčky elektronicky. My to zvládneme. Veliká škoda je jen to, že si děti nezkusí, jaké to je, jít doopravdy k zápisu. Budeme si držet palce a doufat, že se vše brzy vrátí do normálu a my budeme moct vítat ve škole děti opravdové a ne jen „placaté“ na online hodinách. Moc si to všichni přejeme!

Děkují za rozhovor a přejeme brzké shledání se všemi dětmi i rodiči.

● Markéta Schaeferová